

Underlag till beredningen av ett nytt mediestöd

*Till Kulturdepartementet
Enheten för medier och film
Ku2016/02492MF
Den 15 september 2017*

Innehåll

1 Uppdraget.....	2
1.1 Begäran om underlag	2
1.2 Redovisning.....	2
2 Sammanfattning.....	3
3 Medier och plattformar, utöver textbaserade medier och deras plattformar, som kan förväntas omfattas av ett mediestöd	5
3.1 Inledning	5
3.2 Tv på olika plattformar.....	6
3.3 Radio på olika plattformar	7
4 Tekniker för tillgängliggörande av rörlig bild och ljud.....	8
4.1 Inledning.....	8
4.2 Allmänt om tekniker för tillgängliggörande	9
4.3 Rörlig bild och ljud som förmedlas via datorprogram, appar och webben (internet)	10
Alternativ till rörlig bild.....	11
Alternativ till ljud.....	13
4.4 ”Traditionell” tv.....	16
Alternativ till rörlig bild.....	16
Alternativ till ljud.....	17
4.5 ”Traditionell” radio.....	18
4.6 DVD, blu-ray och liknande	18
5 Mediernas förutsättningar att tillgängliggöra rörlig bild och/eller ljud via teknikerna.....	19
5.1 Inledning och allmänt	19
5.2 Textning.....	21
5.3 Syntolkning.....	22
5.4 Teckenspråkstolkning.....	23
5.5 Uppläst textremsa.....	23
6 Dagens krav på att tillgängliggöra tv-sändningar	25
7 Slutsatser och rekommendationer	28
7.1 Slutsatser	28
7.2 Rekommendationer.....	29
Bilagor	31

1 Uppdraget

1.1 Begäran om underlag

Enligt en promemoria daterad den 21 juni 2017 önskar Kulturdepartementet ett underlag från Myndigheten för press, radio och tv inför den fortsatta beredningen av Medieutredningens förslag till nytt mediestöd. Underlaget ska omfatta en undersökning av vilka medier och plattformar, utöver textbaserade medier och deras plattformar, som kan förväntas omfattas av ett mediestöd riktat till allmänna nyhetsmedier oavsett innehålls- och spridningsform samt vilka tekniker för tillgängliggörande som finns för respektive plattform. Underlaget ska vidare omfatta en bedömning av mediernas förutsättningar att tillgängliggöra sitt innehåll eller del av innehållet via dessa tekniker. Myndigheten för tillgängliga medier (MTM) har fått motsvarande begäran om underlag beträffande textbaserade medier.

1.2 Redovisning

Tiden för att ta fram underlaget har varit kort och har till stor del löpt under semesterperioden. Detta har försvårat för myndigheten att ta fram ett mer fullständigt underlag. Underlaget har inte stämts av med externa parter.

Myndigheten har tagit hjälp av Funka Nu AB (Funka) för att kartlägga vilka tekniker för tillgängliggörande som finns samt för att bedöma mediernas förutsättningar att tillgängliggöra sitt innehåll eller del av innehållet via dessa tekniker. Rekommendationer och slutsatser i Funkas rapport är bolagets egna. Myndigheten har även använt sig av sina tidigare framtagna rapporter gällande tillgänglighet till tv, som bifogas till detta underlag. Vidare har information inhämtats från öppna källor såsom webbplatser och offentliga rapporter.

Underlaget har tagits fram i samarbete med MTM, som har tagit fram ett eget underlag beträffande textbaserade medier och deras plattformar.

Underlaget överlämnas härmed till Regeringskansliet (Kulturdepartementet).

2 Sammanfattning

De medier och plattformar, *utöver* textbaserade medier och plattformar,¹ som kan förväntas omfattas av det tilltänkta mediestödet bedöms främst vara medier vars innehåll helt eller delvis består av rörliga bilder och/eller ljud. Sådant innehåll kan distribueras på flera olika plattformar. Tv kan distribueras som marksänd tv, satellit-tv, kabel-tv, ip-tv och som rörlig bild via internet på olika sätt. Radio kan sändas i marknätet (analog eller digital kommersiell radio samt närradio) och sänds eller tillhandahålls även digitalt via internet på olika sätt. Alla dessa innehålls- och spridningsformer kan komma att omfattas av mediestödet. Rörlig bild och/eller ljud som distribueras via internet på olika sätt bedöms vara särskilt relevant i sammanhanget. Det skulle till exempel kunna handla om förinspelade videoinslag tillsammans med artiklar, webb-tv-sändningar, beställ-tv-tjänster, webbradio eller podcasts som kan konsumeras via webbplatser eller appar. Det behöver inte finnas en pappers-tidningsförlaga utan det kan handla om helt digitala innehållsproducenter.

Det finns etablerade tekniker som kan användas för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud. Textning är den vanligaste tillgänglighetstekniken för tv-sändningar i Sverige och bedöms vara den enklaste och billigaste tekniken som allmänna nyhetsmedier kan använda. Textlösningar tycks vidare vara det i dag enda realistiska alternativet när det gäller ljud som förmedlas utan bild (exempelvis podcasts och radio). Nedanstående matris ger en mycket översiktlig bild över tillgänglighetstekniker som i dag kan användas för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud som förmedlas på de sätt som anges i matrisen. Teknikerna kan erbjudas på lite olika sätt beroende på innehåll och plattform, vilket utvecklas i kapitel 4.

Plattformar	Alternativ till rörlig bild	Alternativ till ljud
<p>Rörlig bild och ljud som förmedlas via datorprogram, appar, webben eller i övrigt via internet och som visas via en dator, mobiltelefon eller liknande digitalt gränssnitt</p> <p><i>(detsamma gäller i princip om materialet förmedlas via DVD, blu-ray och liknande)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> • Syntolkning • Textversion • Uppläst textremsa 	<ul style="list-style-type: none"> • Textning • Textversion • Teckenspråk
<p>Kommersiell marksänd tv, satellit-tv, kabel-tv och ip-tv (även on demand-tv som visas via den vanliga tv-lösningen men utanför det normala sändningsschemat)</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Syntolkning • Uppläst textremsa 	<ul style="list-style-type: none"> • Textning • Teckenspråk
<p>Marksänd radio (analog och digital kommersiell radio samt närradio)</p>	<p><i>Inte aktuellt</i></p>	<p>Såvitt framkommit finns inga tillgänglighetstekniker som kan användas direkt i det analoga marknätet. Möjligheterna kan vara större när det gäller digital marksänd radio. Materialet får i dag i praktiken tillgängliggöras via text på en webbplats eller via en app. Frågor om god hörbarhet är viktiga.</p>

¹ Textbaserade medier och plattformar beskrivs i underlaget från MTM.

Plattformer	Alternativ till rörlig bild	Alternativ till ljud
Generellt	Alternativa program anpassade för personer med kognitiva nedsättningar (inte en tillgänglighetsteknik, utan skulle innebära att medierna behöver skapa nya program eller nya koncept).	

Enligt myndighetens mening bör *principen om universell utformning* vara huvudregeln och särskilda lösningar i form av exempelvis tekniska hjälpmedel bör ses som komplement.

Tillgänglighet till medieinnehåll är en fråga som omfattar mer än bara tillgänglighetstekniker för rörlig bild och ljud.² Generellt bedömer myndigheten att det finns goda förutsättningar för medierna att göra sitt innehåll mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Mediernas förutsättningar varierar rimligen beroende på aktörernas tekniska, ekonomiska och kunskapsmässiga resurser och på vilken typ av innehåll och plattform det är fråga om. Förutsättningarna påverkas och förändras också av den tekniska utvecklingen i samhället.

När det gäller tillgänglighetstekniker för rörlig bild och ljud är förutsättningarna för distribution av dessa generellt mer gynnsamma när innehållet förmedlas via internet än i de traditionella plattformarna för radio och tv, bland annat på grund av det begränsade frekvensutrymmet i marknätet. När det gäller kostnader för att tillgängliggöra innehållet varierar dessa beroende på bland annat vilken teknik som används och vilken slags innehåll, omfattning och plattform det är fråga om. De största kostnaderna ligger generellt i framtagandet av exempelvis textningen eller tolkningen, snarare än i utsändandet av denna.

Myndigheten anser att tillgängliggörande insatser bör utgöra en förutsättning för att kunna uppbära statligt mediestöd.

Det är många aspekter som måste vägas in vid utformningen av ett tillgänglighetskrav. Kravet bör vara teknikberoende och lämna utrymme för teknisk innovation. Det måste utformas med beaktande av bland annat användarnas behov och nytta, aktörernas förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster.

I nästa kapitel (kapitel 3) beskrivs medier och plattformer, utöver textbaserade medier och deras plattformer, som kan förväntas omfattas av det tilltänkta mediestödet. I kapitel 4 beskrivs teknikerna för tillgängliggörande av rörlig bild och ljud, uppdelat under olika plattformar. I kapitel 5 resoneras kring mediernas förutsättningar att tillgängliggöra rörlig bild och ljud via teknikerna. I kapitel 6 redogörs för dagens krav på att tillgängliggöra tv-sändningar. Avslutningsvis dras vissa slutsatser och lämnas vissa rekommendationer i kapitel 7.

---

² I underlaget från MTM beskrivs exempelvis åtgärder som aktörer kan vidta med en begränsad insats för att göra sitt webbaserade material mer tillgängligt.

3 Medier och plattformar, utöver textbaserade medier och deras plattformar, som kan förväntas omfattas av ett mediestöd

3.1 Inledning

I detta kapitel undersöks vilka medier och plattformar, utöver textbaserade medier och deras plattformar, som kan förväntas omfattas av det föreslagna mediestödet. Bedömningar i kapitlet baseras på den kunskap som myndigheten har i dag. I framtiden kan det mycket väl tänkas tillkomma nya medier och plattformar som myndigheten i nuläget inte känner till, som också skulle kunna utgöra allmänna nyhetsmedier i förslagets mening.

Medieutredningen har i sitt slutbetänkande³ föreslagit att det nya mediestödet ska omfatta ”allmänna nyhetsmedier oavsett innehålls- eller spridningsform”. Med allmänna nyhetsmedier avses enligt förslaget ”medier som har ett redaktionellt innehåll bestående av regelbunden allsidig nyhetsbevakning och kritisk granskning av för demokratin grundläggande processer och skeenden”⁴. Med innehålls- och spridningsform avses enligt författningskommentaren den mångfald av tekniker som används för att förmedla allmänna nyhetsmedier, oavsett om det sker fysiskt eller digitalt.⁵ Ett redaktionellt innehåll kan bestå av text, bild, rörlig bild, grafik och ljud.⁶ Mediestedet förutsätter en juridisk person (till exempel företag, föreningar eller stiftelser) som huvudman för det allmänna nyhetsmediet. Det är denna som är mottagare av ett eventuellt mediestöd.

I slutbetänkandet framhålls att medierna konvergerar allt mer i de digitala kanalerna och att det inte på samma sätt som tidigare går att skilja på tidningar, radio och tv utifrån en indelning i text, ljud och bild. I det digitaliserade medielandskapet blandas dessa innehållsformer samtidigt som nya uppstår. Det nya mediestedet utgår från att alla innehålls- och spridningsformer och kombinationer av dem i princip ska kunna komma i fråga för mediested, givet att övriga stöd villkor är uppfyllda.⁷

Myndigheten har i sitt remissyttrande daterat den 20 mars 2017⁸ framhållit att det är svårt att överblicka hur många aktörer som kan komma att söka och få det nya mediestedet, då förslaget utgår ifrån att alla innehålls- och spridningsformer och kombinationer av dem i

---

³ SOU 2016:80

⁴ 1 § i den föreslagna lagen om mediested

⁵ SOU 2016:80 s. 458

⁶ 3 § i den föreslagna förordningen om mediested

⁷ SOU 2016:80 s. 324

⁸ Dnr 16/03578

princip ska kunna komma i fråga för stöd. Detta underlag måste läsas mot bakgrunden att det är svårt att med säkerhet förutse och ange vilka medier och plattformar som kan förväntas omfattas av det föreslagna mediestödet. Myndigheten känner i dag inte heller till hur ett nytt system slutligen kommer att utformas. Vidare utgör detta underlag endast en redogörelse för medier och plattformar, utöver textbaserade medier och deras plattformar, som typiskt sett skulle kunna förväntas omfattas av det föreslagna mediestödet. För att faktiskt omfattas av stödet måste givetvis förutsättningarna för att betraktas som allmänna nyhetsmedier i förslaget mening vara uppfyllda, liksom övriga föreslagna krav för stödet.

Detta underlag fokuserar på andra medier och plattformar än textbaserade medier och deras plattformar. Vilka textbaserade medier och plattformar som kan bli aktuella för det föreslagna mediestödet, samt hur dessa kan arbeta med tillgänglighet, beskrivs av MTM.

Mot bakgrund av bland annat Medieutredningens analys av den svenska mediemarknaden⁹ och de i den föreslagna mediestödsförordningen angivna formerna för det redaktionella innehållet bedömer myndigheten att de medier – utöver text- och bildbaserade medier – som i dagsläget kan förväntas omfattas av det föreslagna mediestödet främst är medier vars redaktionella innehåll helt eller delvis består av rörliga bilder och/eller ljud, det vill säga enkelt uttryckt olika former av tv och radio. Detta underlag fokuserar därför huvudsakligen på sådana medier och på hur sådant innehåll kan tillgängliggöras på olika plattformar.

I den mån textbaserade medier även har material som utgörs av rörliga bilder och/eller ljud (exempelvis på en dagstidnings webbplats) berörs även de av innehållet i detta underlag. Vidare föreslås i betänkandet att också nyhetsbyråer och bildbyråer ska kunna få mediestöd.¹⁰ Dessa aktörer kan leverera redaktionellt innehåll av olika slag och i den mån innehållet består av rörliga bilder och/eller ljud berörs alltså även dessa aktörer av underlaget.

Det ska i sammanhanget noteras att mediestöd enligt förslaget inte får ges till allmänna nyhetsmedier som ges ut av myndigheter eller av verksamhet som finansieras genom lagen (1989:41) om finansiering av radio och tv i allmänhetens tjänst.¹¹ Exempelvis public service-medierna kommer därför inte att omfattas av mediestödet.

Nedan beskrivs mot denna bakgrund olika former för tv och radio på olika plattformar, som skulle kunna omfattas av det föreslagna mediestödet.

3.2 Tv på olika plattformar

Tv kan distribueras som marksänd tv, satellit-tv, kabel-tv, ip-tv och som rörlig bild via internet på olika sätt (on demand eller onlinevideo över internet/streaming). För att få sända tv i marknätet krävs tillstånd från Myndigheten för press, radio och tv när det gäller alla aktörer förutom public service-bolagen (som ju inte kan komma ifråga för mediestöd). Regeringen meddelar tillstånd för public service-bolagen att sända i marknätet.

---

⁹ SOU 2016:80 kapitel 3

¹⁰ 5 § i den föreslagna förordningen om mediestöd

¹¹ 2 § i den föreslagna lagen om mediestöd

Myndigheten bedömer att rörlig bild som distribueras över internet är särskilt relevant i sammanhanget för det tilltänkta mediestödet. Det skulle exempelvis kunna handla om webb-tv-sändningar och beställ-tv-tjänster eller förinspelade videoinslag tillsammans med artiklar på tidningarnas webbplatser eller appar, eller om att helt digitala och fristående nyhetskanaler eller play-tjänster (on demand) startas på webbplatser och i appar.

Allmänna nyhetsmedier, i den mening som avses i förslaget, skulle i och för sig också kunna ges ut som linjära nyhetssändningar i marknätet, via satellit eller genom kabel eller ip-tv-nät. Det är dock dyrt att producera nyheter och den svenska marknaden är så liten att det är svårt att nå lönsamhet med en renodlad nyhetskanal. Som exempel kan nämnas att TV4 News lades ned ungefär ett år efter att kanalen startades och att Aftonbladet TV lämnade tillbaka sitt tillstånd att sända tv i marknätet utan att ha inlett sändningar.

Rörlig bild (och ljud) kan även distribueras via fysiska media som är tänkta att spelas upp via dedikerade spelare (till exempel DVD, blu-ray, CD-rom eller liknande). Denna spridningsform bedöms dock inte vara av någon större relevans i sammanhanget.

3.3 Radio på olika plattformar

I det svenska marknätet distribueras radio som analog radio (FM-radio) eller digital radio (DAB). Radio sänds eller tillhandahålls även digitalt via webben, appar och podcasts.

För att få sända analog eller digital kommersiell radio och närradio i marknätet krävs tillstånd från Myndigheten för press, radio och tv. Det är endast två stora kommersiella nätverk (Bauer Media och MTG Radio), en liten fristående kommersiell aktör samt ideella föreningar som sänder närradio som har sådana tillstånd. Regeringen meddelar tillstånd för public service-bolagen (som ju inte kan komma ifråga för mediestöd) att sända i marknätet.

Digital marksänd radio sänds i dag endast av public service-bolagen. De kommersiella nätverken har tillstånd att sända digitalt men har inte påbörjat några sådana sändningar.

Enligt myndighetens bedömning skulle allmänna nyhetsmedier, i den mening som avses i förslaget, i och för sig kunna ges ut som analog eller digital radio eller närradio i marknätet. Av särskild relevans i sammanhanget för det tilltänkta mediestödet är dock förmodligen radio som sänds eller tillhandahålls via webben, appar och podcasts (exempelvis av medier som i övrigt i huvudsak är textbaserade, såsom dagstidningar och digitala nyhetssidor). Det kan där vara möjligt att lyssna direkt eller i efterhand. Sådan radio kräver inget tillstånd, däremot ska vissa sändningar av webbradio registreras hos myndigheten.

Det kan i sammanhanget vara intressant att notera att merparten av allt radiolyssnande än så länge sker linjärt via traditionella plattformar, men att det sker en gradvis förflyttning till digitala plattformar där webb- och poddradio ökar något. Det är gruppen som är mitt i livet, mellan 25-44 år, som lyssnar mest på webb- och poddradio.

4 Tekniker för tillgängliggörande av rörlig bild och ljud

4.1 Inledning

I detta kapitel undersöks vilka tekniker för tillgängliggörande som finns för rörlig bild och ljud. Beskrivningarna kommer huvudsakligen från den rapport¹² som har inhämtats från Funka, med vissa kompletteringar från bland annat tidigare rapporter.

Tillgänglighet handlar mycket om att erbjuda alternativ. Förenklat och som exempel kan sägas att det som syns men inte hörs måste presenteras på ett alternativt sätt för personer som inte kan se och det som hörs men inte syns måste presenteras på ett alternativt sätt för personer som inte kan höra. Komplex information måste kunna presenteras enklare eller förklaras för personer med kognitiva funktionsnedsättningar. Skriven information måste presenteras uppläst eller med hjälp av bilder och illustrationer för personer med läs- och skrivproblem. Allt fysiskt handhavande ska kunna utföras med en hand utan krav på stor kraft eller avancerade motoriska moment för personer med rörelsenedsättning.

En viktig utgångspunkt är *principen om universell utformning*, som tar sikte på generella lösningar för att öka tillgängligheten. Produkter och tjänster ska vara så universellt utformade som möjligt från början. Särlosningar i form av exempelvis tekniska hjälpmedel ska ses som komplement.¹³

En rad faktorer påverkar tillgängligheten till mediernas innehåll och för att medieinnehållet ska bli maximalt tillgängligt måste en mängd aktörer samarbeta. Det handlar till exempel om mottagarutrustning, programmets hörbarhet och bildkontraster samt gränssnitt med annan tillgänglighetsteknik, exempelvis hörapparater.¹⁴ I detta underlag fokuseras dock på vilka tekniker medieaktörerna kan använda för att tillgängliggöra sitt material bestående av rörliga bilder och/eller ljud på de plattformar där detta innehåll sprids.

I det underlag som MTM har tagit fram beskrivs närmare bland annat hur webbplatser i övrigt kan göras tillgängliga, vilket är av stor betydelse inte minst när det gäller användarnas möjligheter att hitta rörlig bild och ljud på textbaserade webbplatser.

---

¹² Funka Nu AB:s undersökning av tillgänglighetstekniker (dnr 17/01756)

¹³ Se prop. 2016/17:188 *Nationellt mål och inriktning för funktionsbinderspolitiken* s. 26 ff.

¹⁴ Myndigheten har gjort en kartläggning av samarbetet mellan de aktörer som är involverade för att tv-program ska textas, syntolkas, teckenspråkstolkas eller sändas med uppläst text i sin rapport *Tillgänglig tv* från 2013 (dnr 13/00174) s. 59-62

4.2 Allmänt om tekniker för tillgängliggörande

Det finns inte någon gemensam uppfattning om vilka personer med funktionsnedsättning som utgör målgrupper för tillgänglighetstekniker. Människor som har en funktionsnedsättning är inte en enhetlig grupp och det finns ingen enskild definition som omfattar alla personer med funktionsnedsättning. Statistik om hur många som har en viss funktionsnedsättning varierar därför. Det är inte heller funktionsnedsättningen i sig som är avgörande för vad som hindrar en person från att vara delaktig, utan miljön personen befinner sig i.¹⁵

Teknikutvecklingen går snabbt och utbud och konsumtionsmönster på mediemarknaden förändras fort. Lösningarnas användbarhet varierar med användarnas preferenser och funktionsförmågor samt med deras finansiella möjligheter och om de har tillgång till en internetuppkoppling.¹⁶ Teknikerna möjliggör mycket mer när det gäller material som förmedlas via internet än när det gäller tv och radio i mer traditionell bemärkelse.

De tekniker som pekas ut i 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen (2010:696) för tillgänglighet till tv-sändningar (textning, tolkning samt uppläst text) har främst personer med syn- och hörselnedsättningar, kognitiva funktionsnedsättningar samt läs- och skrivsvårigheter som målgrupper. Teknikerna handlar inte om en anpassning av innehållet, utan om *tekniska hjälpmedel* som syftar till att göra programmen tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Till anpassning av innehållet hör däremot exempelvis frågor om god hörbarhet och särskilda program vars innehåll är riktat till en viss eller flera målgrupper med särskilda behov. Sistnämnda frågor handlar alltså inte om tillgänglighetstekniker i bokstavig mening, men har stor betydelse för användarna. När det gäller personer med motoriska funktionsnedsättningar handlar det vidare till stor del om att styra den utrustning som krävs.

I radio- och tv-lagen görs en strikt åtskillnad mellan å ena sidan *tekniska hjälpmedel* och å andra sidan *anpassningar av innehållet*, med hänvisning till den sändandes grundlagsskyddade rätt att självständigt avgöra vad som ska förekomma i programmen. Det ligger utanför ramen för vad som ska undersökas i detta underlag att utreda hur ett villkor om att göra tjänster tillgängliga för att kunna få mediestöd ska utformas för att säkerställa att tillämpningen av det är i överensstämmelse med bestämmelserna i grundlag. I den fortsatta beredningen av mediestödet behöver detta utredas. Myndigheten har alltså inte utrett detta utan har vid framtagandet av underlaget utgått ifrån att samma strikta åtskillnad mellan tekniska hjälpmedel och anpassningar av innehållet inte behöver vara styrande för utformningen av förutsättningarna för en aktör att få det tilltänkta statliga mediestödet. Många gånger lär det enligt myndighetens bedömning kunna vara enklare och billigare för de medier som kan förväntas komma ifråga för mediestödet att arbeta med anpassningar av det egna innehållet (exempelvis att en reporter läser upp diagram eller skyltar som visas i en video), än att använda specifika tekniska hjälpmedel för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud.

Nedan beskrivs tekniker för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud uppdelat under olika plattformar där sådant innehåll sprids. Inledningsvis kan sägas att många av angreppssätten

---

¹⁵ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 65-67

¹⁶ Ibid. s. 35

som finns för att ge alternativ till rörlig bild är gemensamma för flera olika typer av media. Det finns i huvudsak två angreppssätt, antingen syntolkning av den visuella informationen eller textalternativ till informationen i videon. När det gäller alternativ till ljud finns det i princip två grundsituationer. Antingen är ljudet en del av en video, eller så är det en separat ljudfil. Vilket som är fallet har också betydelse för vilka möjliga alternativ som finns.

4.3 Rörlig bild och ljud som förmedlas via datorprogram, appar och webben (internet)

Funka har i sin rapport beskrivit ”program och webbaserat material” under en gemensam rubrik och har förklarat att med ”program” menas i detta sammanhang inte bara vanliga datorprogram utan också appar till mobiler, surfplattor och smarta klockor. Funka har uppgett att detta inte skiljs från webbaserat material (såsom webbplatser och webbappar) eftersom möjligheterna och alternativen i hög utsträckning sammanfaller.

Av Funkas rapport framgår att exempelvis webb-tv, beställ-tv, webbradio och podcasts faller in under detta avsnitt. Vidare framgår att distribution till exempel kan ske via play-appar, webbplatser eller YouTube-kanaler. Enkelt uttryckt kan sägas att all form av rörlig bild och/eller ljud som förmedlas via internet (streaming/on demand) faller in under detta avsnitt, så länge materialet konsumeras via en dator, mobiltelefon eller liknande digitalt gränssnitt. Den gemensamma nämnaren är att innehållet tillgängliggörs för läsaren/lyssnaren/tittaren i ett sammanhang där det finns möjlighet att lägga in annan media (inklusive text, bild och ljud). En lyssnare av en podcast hittar eller laddar exempelvis ned den från en app eller en webbsida som i sig kan innehålla information och annan media. Även i samband med en video i en Youtube-kanal finns möjlighet att lägga in text och länkar till mer information. Samtidigt finns det oftast också stora möjligheter att bygga in stöd för förmedling av alternativ till rörlig bild och ljud. Teknikerna möjliggör mycket mer här än när det gäller ”traditionell” tv och radio.

Funka uppger vidare följande. Tyvärr är det vanligaste sättet att hantera tillgängligheten i dag att inte göra något speciellt. På ett sätt har tillgängligheten ökat i och med explosionen av media via digitala kanaler så som webb, appar och programvara för datorer, smarta klockor och andra plattformar. Det finns mer material, flera alternativ både till presentationen av information och sättet att ta del av informationen. Det är positivt. Samtidigt har en stor del av den media som finns i den här kategorin ganska stora tillgänglighetsproblem. Eftersom det är lätt att skapa en podcast, en Youtube-kanal eller en webb-tv-kanal innebär det också att fler gör det utan att ha kunskap om särskilda behov hos olika användargrupper. Görs någonting så handlar det om att texta det som sägs. Det tycks nästan bara vara public service-bolagen och TV4 AB som i de här kanalerna arbetar med uttalade alternativ som exempelvis syntolkning. Ser man till tidningar på webben som börjat använda webb-tv så görs det i viss utsträckning parallellt med textartiklar, vilket innebär att man mer eller mindre i förbigående lyckas skapa viss tillgänglighet.

Myndigheten vill tillägga att det är viktigt att komma ihåg att webbtillgänglighet inte bara är beroende av ett tillgängligt innehåll utan även av exempelvis tillgängliga webbläsare och andra användarprogram. Vidare vill myndigheten framhålla att riktlinjerna för tillgängligt webbinnehåll i WCAG 2.0, som syftar till att öka tillgängligheten på webben för personer med funktionsnedsättning, är intressanta i sammanhanget och behandlas närmare av MTM. WCAG innehåller ett stort antal rekommendationer för att göra webbinnehåll mer tillgängligt. Genom att följa rekommendationerna kan tillgängligheten, eller vägen fram, till exempelvis webbaserad rörlig bild och ljud förbättras för personer med funktionsnedsättning. Standarden finns i tre ambitionsnivåer (A, AA och AAA).¹⁷

Beskrivningarna av teknikerna nedan gäller oavsett om materialet förmedlas via datorprogram, appar eller webben om inte annat anges.

Alternativ till rörlig bild

Syntolkning

Syntolkning innebär att en muntlig beskrivning av det som sker i bilden fogas in i ett program eller en film. En berättarröst beskriver vad som syns och sker i bild. Syntolkning används främst av personer som är blinda eller har en synnedsättning, men kan även vara till nytta för personer som ser men som upplever det som ett stöd att en röst beskriver vad som händer i bilden, till exempel personer med kognitiva funktionsnedsättningar. I Storbritannien har tjänsten även marknadsförts som en tjänst som med fördel kan användas av en bredare publik, exempelvis av personer som endast lyssnar på tv-program och ägnar sig åt andra sysslor under tiden, men som ändå vill följa med i programmet.¹⁸

Syntolkning kan vara mer eller mindre komplicerat och omfattande. I videomaterial där det är lite visuell information, exempelvis en intervju med en person som hela tiden syns i bild, räcker det ofta med att lägga på en speakerröst i den vanliga ljudkanalen och låta speaker-rösten berätta vad som syns i bild. Då är det strängt taget inte ett alternativ utan ett sätt att hantera behovet för användarna utan att behöva ta fram alternativa versioner.

Om det är mer komplex information som visas i videon så räcker det inte med en vanlig speakerröst, utan då behövs ett extra ljudspår med en dedikerad syntolkning. Här finns två huvudsakliga möjligheter.

Antingen erbjuds användaren ett *extra ljudspår* med syntolkning som kan slås på och stängas av i videospelaren. Då är det fortfarande samma videofil, men användaren kan välja att ha syntolkning eller inte syntolkning i den ordinarie uppspelningen. Det här är enligt Funka i dag ganska ovanligt men tekniken finns. Det här kräver dock också att syntolkningen får plats i de tomrum som finns i det ordinarie ljudspåret, något som inte alltid är fallet. Syntolkningen får inte krocka med annan ljudinformation, så för att det här ska fungera krävs oftast att man tänkt in det redan vid produktionen av videon.

---

¹⁷ Här finns en svensk översättning av riktlinjerna: <https://www.w3.org/Translations/WCAG20-sv/>

¹⁸ Se myndighetens rapport *Tillgänglig tv* från 2013 (dnr 13/00174) s. 50 och *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 70-72

Det vanligaste alternativet i dag är enligt Funka att *två olika videor produceras*, en med syntolkning och en utan syntolkning. Användaren får då välja vilken video han eller hon vill se. Detta är en enklare lösning och möjliggör också att själva videon kan anpassas så att det läggs in tillräckliga luckor för syntolkningen i den version som ska ha syntolkning.

Textversion

En möjlighet som ibland används är att erbjuda ett manus för hela videon, både visuell information och information som ges i form av ljud (*textversion av hela informationsinnehållet*). En sådan textversion kan erbjudas som en separat sida eller synkroniserad med videon så att användaren ser i texten var videon är under uppspelningen. Den här möjligheten används oftast enbart för att erbjuda ett alternativ till ljudinformationen, men den kan också användas för att erbjuda ett alternativ till den visuella informationen.

Uppläst textremsa

Textningen är i första hand ett alternativ till ljudinformationen, men i situationer där textningen används för att översätta det som sägs går användare som inte ser videon miste om översättningen. I det läget uppstår ett behov av alternativ till textremsan. Det löses oftast med syntolkningen, men det finns också teknik som kan användas för uppläst textremsa.

Uppläst textremsa innebär att texten i program blir uppläst av en syntetisk eller mänsklig röst. Uppläst text används bland annat av personer med synnedsättning och personer som har läs- och skrivsvårigheter. Personer som lär sig svenska kan också ha nytta av uppläst text. Tjänsten är ett stöd för alla som av olika anledningar har svårt att läsa den svenska översättningstexten.¹⁹

Syntolkning och uppläst textremsa via en separat enhet

Det finns flera lösningar på den svenska marknaden som används för syntolkning och uppläst textremsa för film på bio.²⁰ Dessa lösningar gör det möjligt att ta emot ett ljudspår med syntolkning och uppläst text via en separat enhet såsom en mobiltelefon eller läsplatta. Användaren kan med sin mobiltelefon välja att antingen höra en fullständig syntolkning eller att få textningen uppläst i mobilen. Tekniken har såvitt känt inte använts för videomaterial förmedlat via webbinnehåll eller program, men det är en teoretiskt möjlig lösning.

Kognitiv förenkling

Det pågår i dag en del arbete kopplat till kognitiv förenkling av webbinnehåll. Tanken är att användare som har problem att tolka och förstå den information som ges ska kunna få en automatisk förenkling/förtydligande till informationen. Arbetet är så här långt i första hand kopplat till textinformation, men konceptet i sig bör gå att applicera även på rörlig bild. Det närmaste man kommer i dag handlar om system som försöker känna av användarens förståelse och anpassa vilket material som presenteras, exempelvis kan en användare få mer grundläggande material i form av text och video, medan en mer avancerad användare presenteras med mer komplex information. Det här är dock inget färdigt alternativ i dag.

---

¹⁹ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 73-74

²⁰ Se <https://www.sf.se/tillganglig-bio>

Alternativ till ljud

Textning

När det handlar om ljudinformation i video är en textremsa det vanligaste sättet att erbjuda alternativ till ljudinformationen. Funka poängterar att det tyvärr inte är ovanligt att textning enbart används för den talade informationen och att det är viktigt att komma ihåg att textningen även ska återge annan ljudinformation som är viktig för användaren.

Textning används främst av personer som är döva eller har en hörselnedsättning, men kan även vara till nytta för andra grupper som till exempel personer med svenska som andraspråk eller personer som har problem att förstå talspråk. Textning är också användbart för alla människor som vistas i en miljö där man inte vill eller kan tillgodogöra sig tv-ljudet, som i bussar, tåg, barer eller i hemmet när familjemedlemmar sover.²¹

Textning kan erbjudas på flera olika sätt och är ett bra komplement, men fungerar mindre bra i liten skärm eftersom texten blir svårare att läsa.

En *inbränd textremsa* i bilden på videon (kallas även *inbäddad* eller *öppen text*) innebär att texten inte kan stängas av. Detta gör att textningen inte är beroende av vilken spelare som används, utan textningen finns där hela tiden. Samtidigt innebär det att texten kan upplevas som mer suddig eftersom upplösningen blir beroende av upplösningen i videon.

En bättre metod är enligt Funka att använda en *pålagd textremsa* (kallas även *dold text*). Det innebär att textremsan utgör en separat fil eller informationsström som visas som ett lager ovanpå videon. Detta gör det bland annat möjligt att skapa lösningar där användaren kan slå på och stänga av textningen. Det här är något som det finns stöd för i de flesta stora spelare för video på nätet i dag. Myndigheten har hittat information om hur det kan fungera hos exempelvis YouTube²² och Vimeo²³ och kan också konstatera att det finns möjlighet att slå på textning i flera program och funktioner som kan användas för att spela upp video i till exempel smarta telefoner, surfplattor eller datorer.²⁴

Textningen i beställ-tv-tjänster som distribueras via internet fungerar olika. Vissa har byggt in en valbar textning där textningen enkelt sätts på med en knapptryckning, andra har ingen textning av svenska program. För SVT Play och TV4 Play kan textningen för program som är försedda med textning slås på genom en knapptryckning i videospelaren.²⁵

Direkttextning av tv-sändningar på webben erbjuds i dag inte i någon större utsträckning. I myndighetens senaste kartläggning uppgav tv-programbolagen att det är svårt då det inte finns något tekniskt stöd för detta. Det har bland annat varit svårigheter med synkningen eftersom webb-tv-utsändningen ibland släpar efter med flera sekunder.²⁶ Såvitt myndig-

²¹ Myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 68

²² https://support.google.com/youtube/answer/2734796?hl=sv&ref_topic=7296214

²³ <https://help.vimeo.com/hc/en-us/articles/224968828-Captions-and-subtitles>

²⁴ Se exempelvis <https://support.apple.com/sv-se/HT202774> och

<https://support.microsoft.com/sv-se/help/21055/windows-10-closed-caption-settings>

²⁵ Detta framgår på www.svtplay.se och www.tv4play.se samt i respektive app.

²⁶ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 69

heten kan bedöma efter sökning på webben finns dock teknik för att förse även live-sändningar via webben med direkttextning.²⁷

Textversion

Precis som när det gäller alternativ till den rörliga bilden är det möjligt att lägga in en textversion som återger *ljudinformationen* i text. Den här textversionen kan synkroniseras med uppspelningen av ljudklippet. Det här finns det enligt Funka exempel på i dag, men det är fortfarande relativt ovanligt.

Att erbjuda en textversion av *hela informationsinnehållet* (både bild och ljud) innebär att samma alternativa lösning tillgodoser flera grupperns behov. Det ska dock noteras att en textversion inte nödvändigtvis fyller samma syfte som exempelvis en textremsa. En användare som har svårt att höra kan mycket väl vilja se videon och ha lättare att ta till sig informationen i en video än genom att läsa en textversion av hela videon.

Automatisk textning och översättning

I dag har teknikutvecklingen gått så långt att det börjar dyka upp tjänster för automatisk översättning, inte enbart av skriven information utan även av talad information. Sådan teknik kan användas för att ge en översättning mellan olika språk men också översättning från talad information till skriftlig information (tal till text). Tanken är att användaren/tittaren/lyssnaren kan använda en app i sin mobiltelefon. Appen fångar upp ljudet och textar simultant det som sägs på skärmen. Texten kan då också översättas till önskat språk.

Myndigheten kan efter sökning på webben konstatera att automatisk textning är tillgänglig på vissa språk hos YouTube (dock inte svenska). YouTube kan då använda taligenkänningsteknik och skapa videotextning automatiskt. Den automatiska textningen genereras av maskininlärningsalgoritmer.²⁸ Även exempelvis Skype har en tjänst för automatisk översättning och textning av tal i videosamtal på vissa språk.²⁹

Enligt Funka finns det i nuläget ingen bra lösning av detta slag på marknaden och tekniken är inte så mogen att det i dag är ett användbart alternativ, men inom några år kan automatisk översättning och textning av ljudinformation vara en seriös möjlighet för användarna. Det skulle enligt Funka innebära att den som sänder/tillhandahåller/publicerar inte behöver göra något speciellt för att skapa textningen. Det kan dock krävas att användaren köper en specifik app eller ett språkpaket för att kunna använda en sådan här lösning.

Myndigheten vill i detta sammanhang peka på Post- och telestyrelsens (PTS) rapport om regeringsuppdraget att främja utveckling av en nationell språkinfrastruktur för talbaserade tjänster, som är intressant i sammanhanget.³⁰

Teckenspråkstolkning

---

²⁷ Se exempelvis <http://westreamu.se/pts/>

²⁸ Se <https://support.google.com/youtube/answer/6373554?hl=sv>

²⁹ Se <https://www.skype.com/sv/features/skype-translator/>

³⁰ Se <http://www.pts.se/Pts/Templates/Dokument.aspx?id=58665&epslanguage=sv>

Teckenspråkstolkning innebär att en person som talar teckenspråk översätter det talade språket till teckenspråk. Teckenspråkstolkning används främst av döva och personer med hörselnedsättning som använder teckenspråk för att kommunicera, men även av vissa personer med olika kognitiva funktionsnedsättningar. Det är viktigt att skilja på program producerade på svenskt teckenspråk (med personer som talar teckenspråk) och program som tolkas från talad svenska till svenskt teckenspråk. Tekniken teckenspråkstolkning avser det sistnämnda. Teckenöversättning innebär i sin tur att informationen bearbetas till teckenspråk, så att både grammatik och innehåll anpassas till målgruppen. Detta kan dock inte användas för exempelvis livesändningar, utan då måste tolkning används istället. Därtill finns teckenspråksgestaltning, som innebär en mer scenisk och dramaturgisk tolkning.³¹

Det finns olika sätt att erbjuda teckenspråk som alternativ till ljudinformation.

Teckenspråkstolkning eller teckenöversättning *infälld i bild* är kanske det vanligaste sättet. Detta innebär att teckenspråkstolkningen eller teckenöversättningen fälls in direkt i en videoström eller ges av en tolk som står bredvid en person som talar och som visas i bild. Denna lösning har flera problem, exempelvis blir den som tecknar ofta ganska liten vilket försvårar för de som ska avläsa teckenspråket, dels innebär det oftast att det är en tecken-tolkning snarare än en teckenöversättning vilket också försvårar förståelsen för användaren.

Teckenöversättning *i egen fil* innebär att informationen bearbetas och översätts till teckenspråk och sedan erbjuds som en egen video. Detta är den bästa lösningen för användarna, men den fungerar inte för livesändningar och innebär ett större arbete.

Myndigheten har tidigare konstaterat att det finns teknik framtagen i Sverige för sändningar på webben, vilken ger användaren möjlighet att dölja teckenspråkstolkningen eller se den på valfri plats på skärmen och med valfri storlek. Tekniken ger möjlighet att sända en huvudvideo i en kanal och teckenspråkstolken i en annan och sedan mixa kanalerna.³²

Det pågår också olika försök med *automatisk teckenspråkstolkning via mobilteknik*. Användaren kan via en app i en surfplatta eller mobiltelefon få en automatisk teckenspråkstolkning. Det här ses enligt Funka inte som ett seriöst alternativ i Sverige i dag. Dels är det mycket svårt att skapa en avatar som både använder ett realistiskt ansiktsspel och tydliga fingerrörelser, dels är all automatöversättning problematisk, dels återfinns de flesta projekten på området i Nordamerika vilket innebär att de inte tas fram för svenskt teckenspråk i första hand. Tekniken är dock under utveckling och inom några år kan det här möjligen vara ett realistiskt alternativ.

I detta sammanhang kan avslutningsvis nämnas att tv-program som produceras på teckenspråk (ej tolkas) är en tjänst riktad till teckenspråkiga döva, men är inte att betrakta som ett tekniskt hjälpmedel. Omfattningen av teckenspråkigt material, det vill säga där en teckenspråkvideo är grundformatet, är i dag liten. Även i dessa fall finns dock möjligheter för

---

³¹ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 72

³² Se myndighetens rapporter *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 72 och *Tillgänglig tv* från 2013 (dnr 13/00174) s. 28, samt även <http://westreamu.se/pts/>

alternativ. Vanligast är enligt Funka att lägga på en speakerröst synkroniserad med tecken-
språket. Ett annat alternativ är att erbjuda en textversion av den tecknade informationen.

4.4 "Traditionell" tv

Med tv avses här marksänd tv, kabel-tv, satellit-tv och ip-tv. Den gemensamma nämnaren för tv i den bemärkelse som avses här är enligt Funka att tv-sändningarna sker i ett flöde utan en kontext med annan media som omger själva tv-sändningen. I en play-tjänst på nätet (som faller in under avsnitt 4.3 ovan) visas tv-programmet i en kontext där det oftast finns texter, andra sändningar, bilder och annan media i direkt anknytning till programmet. För tv som behandlas under detta avsnitt är förutsättningen att en sådan kontext saknas, här finns enbart sändningen och kort metadata kring det aktuella programmet. Även on demand-tv som visas utanför det normala sändningsschemat (det vill säga på uppmaning av användaren), men via den vanliga tv-lösningen, faller in under detta avsnitt.

Syntolkning, uppläst textremsa, textning och teckenspråk (som har beskrivits ovan) kan användas för tillgängliggörande på lite olika sätt även på dessa plattformar. Möjligheterna är något mer begränsade här, särskilt i marknätet eftersom frekvensutrymmet är begränsat. Det är möjligt att ip-tv kan ge möjlighet till ytterligare former av komplement/alternativ. Tillgänglighetsteknikerna har utförligt beskrivits för tv-sändningar i tidigare rapporter och för mer ingående tekniska beskrivningar av hur teknikerna kan fungera på dessa plattformar hänvisas till dessa tidigare rapporter.³³ Detta avsnitt hålls mot denna bakgrund kort.

Alternativ till rörlig bild

Syntolkning

Det absolut vanligaste sättet att erbjuda syntolkning i dag handlar enligt Funka om att göra en separat sändning eller en separat syntolkad version av ett program som antingen sänds parallellt i en annan kanal eller vid en senare tidpunkt.

Uppläst textremsa

Uppläst text kan enligt Funkas tidigare kartläggning och analys av tekniken erbjudas genom speglade kanaler, dubbla digitalboxar, text-tv, valbart ljudspår och strömning till annan enhet. Lösningen med uppläst textremsa via dubbla digitalboxar håller på att fasas ut. Även text-tv-lösningen anses föråldrad. Under år 2016 påbörjade SVT en övergång till att i stället sända uppläsningen som broadcast mix i valbara ljudspår i de ordinarie kanalerna.³⁴

Sveriges Television AB (SVT) och Sveriges Utbildningsradio AB (UR) har krav på sig att erbjuda tjänsten uppläst text i alla icke-direktsända program med översättningstext.³⁵ SVT uppgav i årets public service-redovisning att tjänsten ännu inte finns för alla distributions-

---

³³ Se avsnitt med beskrivningar av respektive teknik i A-focus rapport *Utredning avseende TV-tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning* från 2010, A-focus rapport *Förslag på beslutsmodell för programföretags tillgänglighetstjänster* från 2011, Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text (dnr 16/03463), myndighetens rapport *Tillgänglig tv* från 2013 (dnr 13/00174) och myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751)

³⁴ Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text (dnr 16/03463) s. 12

³⁵ Ku2016/02488/MF

sätt på grund av de tekniska förutsättningarna. Tekniken fungerar enligt SVT ännu inte fullt ut i sändningarna över satellit och simultansändningarna över internet. SVT arbetar aktivt för att skapa en teknisk lösning för detta.³⁶

Syntolkning och uppläst textremsa via en separat enhet

Det pågår försök med uppläst textremsa även för tv.³⁷ Samma teknik för syntolkning och uppläst textremsa som används på bio går att applicera på tv.

Alternativ till ljud

Textning

Textning av tv-program har förekommit länge och det finns flera olika sätt att erbjuda textningen. Textningen kan även här vara inbränd (öppen) eller pålagd (dold).

Svensktextning av *förinspelade* program som sänds på svenska görs i linjär marksänd tv, kabel-tv, ip-tv och satellit tillgänglig genom en viss text-tv-sida. En alternativ lösning för svensktextning på dessa plattformar är DVB-textning, men analoga kabelnät är inte kompatibla med DVB varför programbolagen i stället valt text-tv-baserad-textning.³⁸

I Sverige sker i dag textning av *direktsända* program manuellt med hjälp av snabbskrift. Då skrivtolkas sändningen i realtid. Den direkttextade texten visas via text-tv och fungerar därmed som dold text. Den här typen av textning kan vara problematisk eftersom skrivtolken inte har möjlighet att bearbeta textningen. Resultatet blir inte sällan att det är svårt att hänga med, samtidigt finns i dag inget bättre alternativ för livesändningar.³⁹

När det gäller *översättningstexter* är dessa för de flesta tv-kanaler i Sverige inbrända i tv-bilden och därmed en del av bilden, vilket betyder att konsumenten inte kan välja att slå av eller på textningen och att översättningstexten fungerar på alla distributionsplattformar.⁴⁰

Det kan tilläggas att *automatisk textning och översättning* via mobilteknik (se ovan) även kan tänkas användas för tv i den bemärkelse som avses här.

Teckenspråkstolkning

Situationen när det gäller teckenspråk för att tillgängliggöra ljud i tv-sändningar via dessa plattformar är i princip densamma som har beskrivits ovan under avsnitt 4.3.

Teckentolkning eller teckenöversättning *infälld i bild* används ibland i livesändningar.

Teckenöversättning i *egen sändning* är det vanligaste och kan göras parallellt med att samma program sänds utan teckenöversättning (i en separat tv-kanal eller på webben) eller vid ett

---

³⁶ Se granskningsnämnden för radio och tv:s beslut dnr 17/00915

³⁷ Se <http://www.srf.nu/leva-med-synned-sattning/paverka/testa-app-for-upplast-textremsa-pa-tv/>

³⁸ Myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 68-69

³⁹ PTS har i mars 2017 överlämnat sin rapport avseende ett regeringsuppdrag att främja utveckling av en nationell språkinfrastruktur för talbaserade tjänster, som kan vara intressant i sammanhanget. Se <http://www.pts.se/sv/Dokument/Rapporter/Funktionshindrede/2017/Regeringsuppdrag-att-framja-utveckling-av-en-nationell-sprakinfrastruktur-for-talbaserade-tjanster/>

⁴⁰ Myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 68-69

senare tillfälle. Tekniken fungerar på alla distributionsplattformar men är mest förekommande i play-tv-kanalerna.⁴¹

Teckentolkning via mobilteknik hos användaren (se ovan) skulle också kunna tänkas bli aktuellt för tv-sändningar på de här aktuella plattformarna.

4.5 "Traditionell" radio

Med radio avses här analog och digital marksänd radio.

Funka uppger bland annat följande. Det vanligaste sättet att ge någon form av alternativ till informationen i radio är att lägga ut text antingen på en webbplats eller via en mobilapp. Det handlar oftast om sammanfattningar, men i princip skulle det vara möjligt att lägga ut fullständiga textversioner av det som sagts/sägs i radio. Andra tekniker som skulle kunna bli aktuella i framtiden är automatisk textning och översättning samt teckentolkning via mobilteknik hos användaren. När det gäller digitalradio (som dock inte sänds av någon kommersiell aktör i dag) skulle det teoretiskt kunna vara möjligt att skicka textning och teckentolkning synkroniserat och tillsammans med ljudinnehållet. Hur realistiskt ett sådant alternativ skulle kunna vara i framtiden beror bland annat på vilka möjligheter mottagarna erbjuder och hur sändningsnätet stödjer de olika standarderna som ingår i DAB-familjen.

Myndigheten vill i detta sammanhang särskilt lyfta fram vikten av god hörbarhet i radio-sändningar. Det kan vara intressant att känna till att Sveriges Radio AB (SR) har testat en hörbarhetsapp för smarta mobiltelefoner.⁴²

4.6 DVD, blu-ray och liknande

Allmänna nyhetsmedier skulle även kunna förmedlas via fysiska media som är tänkta att spelas upp via dedikerade spelare. Det kan vara fråga om exempelvis DVD, blu-ray, CD-rom eller andra liknande produkter. Myndigheten bedömer dock att detta inte är av någon omedelbar relevans i sammanhanget för ett nytt mediestöd och när det gäller tekniker för tillgängliggörande av den rörliga bilden och/eller ljudet för dessa spridningsformer hänvisas därför endast kort till Funkas undersökning av tillgänglighetstekniker i ärendet.

---

⁴¹ Myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 72

⁴² Slutrapporten för projektet kan läsas här:

<https://www.pts.se/upload/Rapporter/Funktionshinder/2013/Slutrapportering%20projektgenomf%C3%B6rande%20-%20H%C3%B6rbarhet%20-%20Sveriges%20Radio%20v1%202.pdf>

5 Mediernas förutsättningar att tillgängliggöra rörlig bild och/eller ljud via teknikerna

5.1 Inledning och allmänt

I detta kapitel förs resonemang kring mediernas förutsättningar att tillgängliggöra sitt innehåll bestående av rörlig bild och/eller ljud via de tekniker som har pekats ut ovan. Till grund för bedömningarna ligger dels den rapport som har inhämtats från Funka, dels uppgifter och resonemang från bland annat tidigare rapporter som myndigheten har tagit fram. Myndighetens slutsatser och rekommendationer framgår av kapitel 7.

Leverantörer av medietjänster som bedriver tv-sändningar på svenska i marknätet, via satellit, genom kabel, ip-tv-nät och webb-tv har redan i dag krav på sig att främja tillgängligheten till sina tv-sändningar genom textning, teckenspråkstolkning, syntolkning eller uppläst text (däremot omfattas inte beställ-tv av skyldigheten), se kapitel 6. Bland annat flera tidningsaktörer⁴³ har i dag webb-tv-sändningar registrerade och omfattas av generella skyldigheter att främja tillgängligheten till dessa tv-sändningar. Ett antal av dessa aktörer är i dag mottagare av presstöd i någon form och kan förväntas söka det nya mediestödet.

För aktörer som endast tillhandahåller exempelvis enstaka förinspelade videoklipp tillsammans med artiklar, som läsaren kan välja att spela upp om och när hon eller han själv vill, skulle däremot ett krav på tillgänglighet till dessa innebära en nyhet. Motsvarande krav finns inte heller för radiosändningar och podcasts. Det finns inte heller lika många eller väl-etablerade tekniker för tillgängliggörande av ljud som förmedlas utan bild.

Generellt bedömer myndigheten att det finns goda förutsättningar för medierna att göra sitt innehåll mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Förutsättningarna varierar rimligen beroende på aktörernas ekonomiska, tekniska och kunskapsmässiga resurser och på vilken typ av innehåll och plattform det är fråga om. Det har emellertid på denna korta tid inte varit möjligt att göra någon mer ingående kartläggning av mediernas förutsättningar att tillgängliggöra sitt innehåll, eller del av innehållet, via utpekade tekniker.

Internet kommer fortsatt vara en viktig plattform för allmänna nyhetsmedier. Mediernas förutsättningar att arbeta med tillgänglighet torde vara särskilt goda när det gäller material

---

⁴³ Exempelvis AB Kvällstidningen Expressen, AB Nya Dala-Demokraten, AB Nya Länstidningen i Östersund, Hallpressen AB, MittMedia AB, Norra Västerbotten Tidnings AB, Norrbottens Media AB, Sydsvenska Dagbladets AB och Tidnings AB Nya Dagen m.fl. (se myndighetens beslut dnr 17/01652)

som förmedlas via internet. Tillgänglighetsgörandet är rimligtvis fortfarande förenat med vissa kostnader och arbetsinsatser för medierna, men på internet erbjuds innehållet i ett sammanhang där det finns betydligt större möjligheter att lägga in alternativa versioner och bygga in stöd för förmedling av alternativ till rörlig bild och ljud än vad som gäller i exempelvis marknätet där frekvensutrymmet är begränsat.

Myndigheten undersökte kostnader för olika tillgänglighetstekniker för tv-sändningar i sin rapport om krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning 2016. Slutsatsen blev att det är svårt att beräkna kostnaden för tillgänglighetsgörande med hjälp av de olika teknikerna eftersom kostnaderna varierar avsevärt beroende på en rad omständigheter, bland annat om det handlar om förinspelat material eller direktsändning och längden på sändningen. Kostnaderna torde även skilja sig beroende på om en kund beställer ett fåtal timmar av en viss tjänst eller ingår mer omfattande avtal.⁴⁴

I intervju med TV4 AB inför framtagandet av myndighetens rapport 2016 framkom att de uppskattningar av kostnaderna som gjordes av konsultbolaget A-focus inför myndighetens första tillgänglighetsbeslut år 2011 fortfarande var aktuella. Uppskattningarna avsåg dock linjära tv-sändningar och gällde under förutsättning att aktören upphandlade tillgänglighetstjänsten från en utomstående part. Förutsättningarna ser rimligen annorlunda ut när det gäller tillgänglighetsgörande av exempelvis kortare förinspelade videoinslag som ska publiceras snabbt på nyhetsmediers webbplatser. Uppskattningarna för de olika tillgänglighetsteknikerna bedöms därför nu inte vara av omedelbar relevans.⁴⁵

Det är rimligt att anta att kostnaderna för tillgänglighetstjänster kan komma att bli lägre allteftersom tjänsterna utvecklas och blir alltmer automatiserade. I dag förutsätter dock exempelvis teckenspråkstolkning och syntolkning en person som tolkar, vilket är resurskrävande. Myndighetens uppföljning av tillgänglighetskraven för de kommersiella tv-aktörerna visar att teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläst text inte används i någon större utsträckning av dessa aktörer. Utöver SVT och UR är det främst TV4 AB som arbetar med dessa tekniker. Det vanligaste sättet för mindre aktörer att uppfylla sina skyldigheter är genom svensktextning av förinspelade tv-program. Flera aktörer har uttryckt att det inte är ekonomiskt lönsamt att tillhandahålla tillgänglighetstjänster och/eller att de saknar ekonomiska förutsättningar för att sända tv-program med tillgänglighetstjänster.

Myndigheten vill understryka att det, utöver de specifika teknikerna för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud, finns många andra sätt att arbeta med tillgänglighet till medieinnehåll.⁴⁶ För de medier som kan förväntas komma ifråga för mediestödet kan det säkert många gånger vara enklare och billigare att från början ha med sig ett tillgänglighetstänk och arbeta med anpassningar av det egna innehållet, än att använda specifika tekniska hjälpmedel för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud. Det skulle kunna ske exempelvis genom att låta en

---

⁴⁴ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 74-75

⁴⁵ Kostnadsuppskattningarna kan läsas i A-focus rapport *Förslag på beslutsmodell för programföretags tillgänglighetstjänster* från 2011 (se s. 35-38)

⁴⁶ Detta framgår inte minst av underlaget från MTM.

reporter/speakerröst beskriva diagram eller skyltar som visas i en video.⁴⁷ Det kan dessutom vara värdefullt för användarna att medierna gör sitt innehåll kompatibelt med de möjligheter som redan kan finnas inbyggda i olika sorters mottagarutrustning såsom smarta mobiltelefoner, surfplattor och smarta tv-apparater.

5.2 Textning

Textning är den vanligaste tillgänglighetstjänsten i Sverige i dag. Textning är också användbart för en bredare målgrupp än enbart personer med hörselnedsättningar.

Textning av *förinspelade* program fungerar generellt bra i marksänd tv, kabel-tv, satellit-tv, ip-tv och på internet.⁴⁸ Det finns enligt Funka stöd för att lägga på textremsor i de flesta stora spelare för video på webben. Detta innebär att om det finns textning så kan den oftast slås på av användaren genom en knapptryckning i videospelaren. För mindre organisationer som använder färdiga videolösningar som exempelvis Vimeo finns detta enligt Funka nästan alltid som möjlighet utan någon extra kostnad. Större aktörer (som exempelvis SVT) väljer enligt Funka att utveckla sina egna lösningar och då är det en funktion som innebär en mindre kostnad i sammanhanget. Den stora kostnaden för textning ligger dock enligt Funka i själva textningen, inte i tekniken för att ge användaren tillgång till textningen.

När det gäller textning av *direktsända* tv-program sker detta i Sverige manuellt med hjälp av snabbskrift. Den här typen av textning kan vara problematisk eftersom skrivtolken inte har möjlighet att bearbeta textningen och även av tekniska skäl när det gäller livesändningar på webben. Direkttextning är mer resurskrävande än textning av förinspelat material.

Såvitt myndigheten kan bedöma finns det i dag datorprogram och webbaserade program, inklusive gratisprogram, som kan användas för att skapa textningen till videor. Beroende på omfattningen av materialet som ska textas kan det enligt myndighetens bedömning vara ett realistiskt alternativ för medierna att avsätta egen arbetskraft som kan skapa textningen med hjälp av sådana program. Medierna kan alternativt välja att köpa in textning och direkttextning från externa aktörer. Det finns flera företag som erbjuder detta.

Funka bedömer att det rent tekniskt finns goda förutsättningar hos medierna att erbjuda någon form av textning eller textalternativ, oavsett plattform. För ljud i video bör det främsta alternativet enligt Funka vara en bra textning av ljudinformationen i videon, medan det för ljudbaserade media såsom webbradio och podcasts många gånger kan vara mer logiskt med ett textalternativ. Kostnaden ligger som sagt enligt Funka i den manuella produktionen av textningen, snarare än i tillgängliggörandet av den.

När det gäller traditionell radio bedömer Funka vidare att alla, eller åtminstone de flesta, aktörer som sänder radio i marknätet har webbplatser där det skulle vara möjligt att lägga ut alternativ. Tekniskt sett finns därmed förutsättningarna på plats, även om det för flera aktörer skulle krävas att de skapar en ny funktionalitet eller avdelning på webbplatsen. Det

---

⁴⁷ Jfr s. 9

⁴⁸ Myndighetens rapport *Tillgänglig tv* från 2013 (dnr 13/00174) s. 45

finns en uppstartskostnad för att skapa en ny avdelning, kategorisering och ett nytt arbetsflöde. Den kostnaden varierar från aktör till aktör beroende på hur de arbetar i dag. Den stora kostnaden ligger dock även här i produktionen av själva textalternativet. Det finns ofta någon form av manus eller liknande som specificerar vad programmen ska gå igenom/ta upp och ungefär när. Funka kan inte säga hur mycket jobb som skulle krävas för att utgå ifrån ett sådant manus och skapa ett rimligt bra textalternativ.

Myndigheten bedömer att utvecklingen av tjänster för automatisk textning i framtiden skulle kunna medföra att talad information kommer kunna textas i allt större utsträckning.

5.3 Syntolkning

Enligt Funkas bedömning finns det när det gäller syntolkning tekniskt sett inga svårigheter för medierna att lösa detta. Detta gäller oavsett om den rörliga bilden förmedlas genom datorprogram, appar eller webben (internet) eller i form av tv-program som sänds via de traditionella plattformarna. En liten skillnad ligger i att det kan vara svårare att hitta sätt att sända syntolkade program på de traditionella plattformarna. En mindre aktör som bara har ett par kanaler vilka redan i dag sänder dygnet runt kan ha svårt att hitta tider och sätt att sända syntolkade versioner av programmen via de ordinarie sändningskanalerna. Här kan internet användas för att tillgängliggöra syntolkade alternativ, som exempelvis kan läggas upp på en webbplats. Idealt ska dock syntolkade versioner sändas via samma teknik som originalversionen (det vill säga om en tittare vill ha en syntolkad version av ett program som sänds via marknätet bör även den syntolkade versionen sändas via marknätet).

Svårigheten och kostnaden ligger enligt Funka i produktionen, inte i tillgängliggörandet av syntolkat material. Det kostar inte mer och är inte svårare att lägga ut en extra video eller en extra version av en video. Det blir något mer administration, men det är en begränsad kostnad. Det är dock enligt Funka en betydande merkostnad att syntolka material. Myndigheten utgår dock ifrån att det särskilt för korta nyhetsinslag ibland kan räcka långt med tydlighet i originalsändningen. En reporter/speaker kan till exempel beskriva eller läsa upp det som visas i bild som exempelvis grafer, bilder och diagram. För detta krävs inga tekniska lösningar, inget extra utrymme och endast begränsade insatser. Samtidigt gynnas många personer med synnedsättning eller kognitiv funktionsnedsättning av ett sådant förfarande.

Det kan tilläggas att i myndighetens rapport om krav på tillgänglighet till tv-sändningar 2016 uppgav en leverantör att syntolkningsmarknaden i Sverige blivit mer konkurrensutsatt de senaste åren och att priserna för syntolkning i Sverige gått ned.⁴⁹

---

⁴⁹ Se myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning* från 2016 (dnr 15/02751) s. 74

5.4 Teckenspråkstolkning

I myndighetens rapport om krav på tillgänglighet till tv-sändningar 2016 gavs ett kostnads-exempel från en leverantör med generella skyldigheter att främja tillgängligheten till sina tv-sändningar. De tre aktuella bolagen i exemplet (Norrbottens Media AB, Östgöta Media AB och AB Upsala Nya tidning) samarbetade med att tillgängliggöra program genom teckenspråkstolkning i sina fem programtjänster. Varje vecka sändes ett veckoprogram med de stora och viktigaste nyheterna med teckenspråkstolkning. Nyhetsredaktionerna ute i landet skulle varje vecka rapportera inlag till en person i företaget som gick igenom och hämtade upp filerna och skickade dem till teckentolkarna, som därefter spelade in veckans nyhets-sändning. Det anlitate företaget hade sex tolkar som roterade. Sammanlagt sändes 288 timmar teckenspråkstolkning i respektive programtjänst under det aktuella året, repriser inräknat. Norrbottens Media AB uppskattade att det kostade i snitt ungefär 20 000–25 000 kr i månaden, en kostnad som leverantörerna delade på.⁵⁰

5.5 Uppläst textremsa

Bland svenska bolag är det såvitt framkommit endast public service som tillhandahåller en tjänst för automatiskt uppläst textremsa i linjär tv. SVT använder ett egenutvecklat system för uppläst text med *talsyntes*.⁵¹ TV4 AB har tillhandahållit uppläst textremsa med *manuellt inläst mänskligt tal* för en liten del av programutbudet på webben.

Myndigheten har nyligen låtit Funka utreda bland annat vilka kostnader olika lösningar för uppläst text innebär för TV4 AB.⁵² Enligt Funkas rapport sänds den upplästa text som TV4 AB i dag sänder med mänsklig röst, vilket innebär stora begränsningar eftersom inläsningen tar tid och blir relativt dyr. En automatisk lösning med talsyntes skulle däremot gå att skala upp på ett helt annat sätt. Med en sådan lösning skulle det i princip gå lika lätt att sända allt innehåll med uppläsning, som att bara sända en liten del. Den tekniska utvecklingen kring automatisk uppläsning har gått snabbt, till exempel låter moderna talsynteser mer naturliga och mindre syntetiska än de gjorde tidigare. Funka hänvisar till flera studier och undersökningar kring hur användare upplever och tar till sig automatiskt uppläst text och uppger att ett genomgående tema i dessa har varit att uppläsning med talsyntes fungerar allra bäst i nyhets- och samhällsprogram. Till skillnad från drama och filmer så är det oftast en person som pratar i taget i dessa program och det gör inte heller lika mycket om den automatiska rösten inte fångar alla nyanser i språket som en mänsklig röst kan uttrycka eftersom samhälls- och nyhetsprogram främst ska vara informativa.

Enligt Funka är de största kostnaderna för tv-bolagen för en sådan här tjänst relaterade till talsyntesen, samt det arbete som krävs för att integrera tjänsten i tv-bolagets existerande system. Det finns därmed inga större skillnader i kostnader mellan de olika utsändningsmetoderna, då alla metoder använder samma utrustning för att generera talet. Talsyntes-tekniken paketeras ofta som färdiga produkter med en talsynteslicens och tillhörande mjuk-

---

⁵⁰ Ibid. s. 75

⁵¹ Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text (dnr 16/03463) s. 13

⁵² Se Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text (dnr 16/03463)

vara, som tv-bolagen kan köpa in och koppla ihop med sina existerande undertextprogram. En vanlig kostnadsmodell för de färdiga lösningarna är baserad på licensavgifter. Enligt uppgift från leverantören Cavena är listpriset för Cavena Speaker ca 150 000 kr per år och kanal. Detta pris inkluderar röster, mjukvara samt teknisk support. Utöver licensen tillkommer en initial investerings-, personal- och arbetskostnad för att installera systemet i sändningskedjan för varje kanal. Denna kostnad uppskattas av TV4 AB till 150 000 kr per kanal. De största kostnaderna för en automatisk lösning är alltså en löpande licensavgift för utrustningen som genererar ljudet, samt en initial projekt- och installationskostnad.⁵³

---

⁵³ Se Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text (dnr 16/03463)

6 Dagens krav på att tillgängliggöra tv-sändningar

Som framgått ovan kan olika former av tv komma att omfattas av det tilltänkta mediestödet. Det är därför relevant att se på vilka krav som redan i dag finns på att tillgängliggöra tv-sändningar. Utformningen av dessa krav kan också tjäna som inspiration när det gäller hur ett tillgänglighetskrav kan utformas som en förutsättning för mediestödet.

Regeringen och myndigheten ställer i dag vissa krav på tillgänglighet till tv-sändningar med stöd av 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen. Enligt bestämmelsen ska en leverantör av medietjänster som tillhandahåller tv-sändning, beställ-tv eller sökbar text-tv utforma tjänsten på ett sådant sätt att den blir tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom textning, tolkning, uppläst text eller liknande teknik. Skyldigheten omfattar inte beställ-tv genom tråd (med tråd avses kabel, ip-tv och internet).

Regeringen beslutar om omfattningen av skyldigheterna för SVT och UR och myndigheten beslutar om omfattningen av skyldigheterna för alla andra aktörer. Ett sådant beslut ska gälla för en viss tid. Vid bestämmande av hur och i vilken omfattning tjänsten ska göras tillgänglig för personer med funktionsnedsättning ska enligt bestämmelsen leverantörens finansiella förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster beaktas.

I förarbetena till 5 kap. 12 § radio- och tv-lagen uttalas bland annat följande.⁵⁴

När det gäller vad skyldigheten ska omfatta är det en väsentlig skillnad mellan en skyldighet att förse t.ex. tv-sändningar med sådana tekniska hjälpmedel som syftar till att göra programmen tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och en skyldighet att sända program vars innehåll är särskilt anpassat för personer med funktionsnedsättning, t.ex. nyhets-sändningar som har anpassats till personer med kognitiv funktionsnedsättning. Den förstnämnda skyldigheten kan inte anses röra yttrandets innehåll så länge det är fråga enbart om tekniska hjälpmedel. Den senare skyldigheten däremot är en klar och väsentlig inskränkning i den sändandes grundlagskyddade rätt att självständigt avgöra vad som ska förekomma i programmen. Bestämmelsen bör därför bara avse tekniska hjälpmedel.

Det finns anledning att ställa högre krav än vad som gäller i dag på tillgänglighet på såväl radio och tv i allmänhetens tjänst som andra leverantörer av medietjänster. Det innebär emellertid inte att det går att ställa samma krav på alla leverantörer av medietjänster. Behovet av tillgänglighet måste vägas mot leverantörens finansiella förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster.

Kraven bör inte ställas så högt att leverantörer av medietjänster med små resurser riskerar att slås ut från marknaden. Det bör därför finnas en möjlighet att ställa högre krav på leverantörer med goda ekonomiska förutsättningar. Under en uppbyggnadsperiod kan det också finnas anledning att ställa högre krav på leverantörer av medietjänster som redan har tillgång till den teknik som krävs för

⁵⁴ Se prop. 2009/10:115 s. 134

exempelvis effektiv textning av direktsända program eller uppläst textremsa än på leverantörer som ännu inte har samma tekniska förutsättningar. Det kan också finnas skäl att göra skillnad mellan radio och tv i allmänhetens tjänst och kommersiella programföretag samt mellan leverantörer av medietjänster vars tjänster nyttjas av många personer och de som har fåtal användare. Därtill kommer att det inte bör ställas upp betydligt högre krav på tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning än dem som gäller i andra länder. Det övergripande syftet bör dock vara att samtliga leverantörer på sikt ökar tillgängligheten i sitt utbud.

Hänsyn bör kunna tas till leverantörernas tekniska och finansiella förutsättningar att utforma tjänsterna på ett sådant sätt att programmen blir tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Kraven bör även kunna ändras från tid till annan, om den enskilde leverantörens förutsättningar förändras, men också om den tekniska utvecklingen ger anledning att ändra kraven eller att ställa nya krav.

Vid bestämmande av hur och i vilken omfattning programmen ska göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning bör således leverantörens finansiella förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster beaktas. Regeringen anser till skillnad från Radio- och TV-lagsutredningen och AV-utredningen att antalet personer som följer sändningarna inte bör beaktas självständigt. Däremot bör omständigheten kunna ingå i prövningen av en leverantörs finansiella förutsättningar.

Regeringen har också uttryckt att kraven på SVT och UR ska vara högre än de krav som myndigheten ställer på TV4 AB.⁵⁵

Regeringen har beslutat vilka krav på tillgänglighet till tv-sändningar som ska gälla för SVT och UR under perioden 1 januari 2017–31 december 2019.⁵⁶ Kraven ställs upp per teknik med kvoter och omfattar SVT:s och UR:s samlade programutbud i SVT:s samtliga programtjänster som sänds i marknätet, via satellit och genom tråd. Fördelningen av tillgänglighetsförändringen mellan olika programtjänster får avgöras av bolagen efter diskussion med berörda brukarorganisationer och med beaktande av målgruppernas behov.

Myndigheten har beslutat vilka krav på tillgänglighet till tv-sändningar som ska gälla under perioden 1 juli 2016–30 juni 2020.⁵⁷ Kraven delas enligt myndighetens beslut in i *generella skyldigheter* respektive *särskilda skyldigheter* och omfattar svenska leverantörer av medietjänster som sänder tv-program på svenska i marknätet, via satellit eller genom tråd (kabel, ip-tv och webb-tv). Däremot omfattas inte beställ-tv av kraven.

Leverantörer av medietjänster med en tittartidsandel under en procent har enligt myndighetens beslut *generella skyldigheter* att *främja* tillgängligheten till tv-sändningar på svenska för personer med funktionsnedsättning. Främjandet ska ske genom textning, teckenspråkstolkning, syntolkning, uppläst text eller liknande teknik. Användning av tekniken uppläst text för program på andra språk än svenska med svensk översättningstext godkänns också som ett främjande. Tillgänglighetsförändringen ska ske i marknätet, via satellit eller genom tråd. Leverantörerna får själva avgöra vilken eller vilka av teknikerna som ska användas, på vilken eller vilka plattformar tillgänglighetsförändringen ska ske och i vilken närmare omfattning.

---

⁵⁵ Prop. 2012/13:164 s. 73

⁵⁶ Ku2016/02488/MF

⁵⁷ Se myndighetens beslut med dnr 16/01344, 17/01526 och 17/01652

Kravet på främjande innebär alltså inte att alla tv-program måste tillgängliggöras utan det är programföretagen själva som får avgöra omfattningen. Under ett år bör dock i vart fall ett fåtal program tillgängliggöras och avsikten är att fler program successivt ska tillgängliggöras under den period då beslutet ska gälla. I samband med en årlig redovisning till myndigheten om hur kraven har uppfyllts ska leverantörerna även redogöra för hur tillgänglighetsarbetet har bedrivits under året, vilka kontakter som har tagits med representanter för användargrupperna, hur leverantören avser att stärka tillgängligheten till tv-program och hur planen för tillgänglighetsarbetet ser ut framåt.

Särskilda skyldigheter att tillgängliggöra program gäller för programtjänster med en tittartidsandel på minst en procent. Det är endast vissa av TV4 AB:s programtjänster som omfattas av särskilda skyldigheter enligt myndighetens kravbeslut. Dessa skyldigheter innehåller krav på årligt ökande kvoter per teknik (textning av förinspelade program, textning av direktsända program, teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläst text). Tillgängliggörandet ska ske i marknätet, via satellit och genom tråd. TV4 AB får, med beaktande av de aktuella målgruppernas behov, avgöra den närmare fördelningen mellan de olika plattformarna. Ett visst tillgängliggörande ska dock ske linjärt på alla plattformar.

Myndighetens och regeringens beslut om krav på tillgänglighet avser tv-sändningar. Några liknande krav uppställs inte beträffande radio.

7 Slutsatser och rekommendationer

7.1 Slutsatser

Myndigheten bedömer att det, utöver textbaserade medier och deras plattformar, främst är medier vars innehåll helt eller delvis består av rörliga bilder och/eller ljud som kan förväntas omfattas av det tilltänkta mediestödet. Sådant innehåll kan distribueras på flera olika plattformar, exempelvis som ”traditionell” radio eller tv i till exempel marknätet. Alla innehålls- och spridningsformer kan dock komma att omfattas av mediestödet. Rörlig bild och/eller ljud som distribueras via internet på olika sätt bedöms vara särskilt relevant i sammanhanget. Det skulle till exempel kunna handla om förinspelade videoinslag tillsammans med artiklar, webb-tv-sändningar, beställ-tv-tjänster, webbradio eller podcasts som kan konsumeras via webbplatser eller appar. Det behöver inte finnas en pappers-tidningsförlaga utan det kan handla om helt digitala innehållsproducenter.

Det finns flera olika tekniker som kan användas för att tillgängliggöra rörlig bild och ljud. Textning, teckenspråkstolkning, syntolkning och uppläst text är etablerade tillgänglighetstekniker som kan användas på lite olika sätt beroende på vilken plattform som är aktuell. Textning är den vanligaste tillgänglighetstekniken för tv-sändningar i Sverige. Textning av video uppskattas dessutom av en större målgrupp än personer med funktionsnedsättning. Myndigheten bedömer att textning är den enklaste och billigaste tillgänglighetstekniken som allmänna nyhetsmedier kan använda för att tillgängliggöra rörlig bild med ljud. Textlösningar i någon form tycks vidare vara det i dag enda realistiska alternativet när det gäller tillgängliggörande av ljud som förmedlas utan bild (till exempel podcasts och radio).

Generellt bedömer myndigheten att det finns goda förutsättningar för medierna att göra sitt innehåll mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Mediernas förutsättningar varierar rimligen beroende på aktörernas tekniska, ekonomiska och kunskapsmässiga resurser och på vilken typ av innehåll och plattform det är fråga om. Förutsättningarna påverkas och förändras också av den tekniska utvecklingen i samhället.

När det specifikt gäller innehåll bestående av rörlig bild och/eller ljud bedömer myndigheten att det generellt finns goda *tekniska* förutsättningar för medierna att göra detta innehåll mer tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Detta gäller i synnerhet när innehållet förmedlas på olika sätt via internet och särskilt när det handlar om förinspelat material. Förutsättningarna för distribution av tillgänglighetstjänster är generellt mer gynnsamma via internet än i de traditionella plattformarna för radio och tv, bland annat på grund av det begränsade frekvensutrymmet i marknäten. En viktig aspekt i sammanhanget är därför i vilken utsträckning användarna har tillgång till en pålitlig och välfungerande internetuppkoppling, samt teknisk support vid behov. När det gäller *kostnader* för att tillgängliggöra innehållet varierar dessa beroende på bland annat vilken tillgänglighetstjänst som används och vilken slags innehåll, omfattning och plattform det är fråga om. De

största kostnaderna ligger generellt i framtagandet av exempelvis textningen eller tolkningen, snarare än i utsändandet av denna. Myndigheten utgår ifrån att *kunskapen* om hur man kan arbeta med tillgänglighet varierar bland aktörerna.

Enligt myndighetens mening bör *principen om universell utformning* vara huvudregeln och sär-lösningar i form av exempelvis tekniska hjälpmedel bör ses som komplement.

Det finns mycket som kan göras för att medieinnehåll ska bli mer tillgängligt. Tillgänglighet till medieinnehåll är en fråga som omfattar mer än bara tillgänglighetstekniker. Om ett visst innehåll är tillgängligt eller inte beror på en rad faktorer och omständigheter. Grundläggande är om innehållet är kompatibelt med de hjälpmedel som redan finns för personer med funktionsnedsättning. Tillgängligheten till rörlig bild och/eller ljud beror även på hur tillgängliga webbplatser och play-tjänster i övrigt är för användarna. Om exempelvis en digital nyhetssida är uppbyggd på ett sådant sätt att den inte är tillgänglig för användaren kan användaren ha svårt att hitta och ha nytta av exempelvis textade eller syntolkade videoinslag som ligger på webbplatsen. Tillgängligheten är också beroende av hur användbar tekniken i övrigt är i form av smarta tv-apparater, telefoner, klockor och datorer men även till exempel hörapparater, skärmläsarprogram, bildens kontraster, ljudnivåer och annat.

7.2 Rekommendationer

Myndigheten anser att tillgängliggörande insatser bör utgöra en förutsättning för att kunna uppbära statligt mediestöd. En utgångspunkt för mediestödet är att allmänna nyhetsmedier vänder sig till allmänheten, av vilken personer med funktionsnedsättning är en del. Ett krav på tillgängliggörande insatser skulle rimligen i högre grad än den föreslagna incitamentsmodellen främja tillgängligheten till allmänna nyhetsmedier. Tillgängliggörande insatser bör alltså utgöra ett grundkrav för stöd och inte en förutsättning för *ytterligare* stöd.

Kostnaderna förknippade med tillgängliggörande insatser beror på hur kravet utformas. Kravet skulle kunna ställas lågt inledningsvis och utvärderas och höjas med tiden. Myndigheten utvecklar dessa resonemang nedan.

Ett krav på tillgänglighet måste utformas med beaktande av användarnas behov och nytta, aktörernas förutsättningar och den tekniska utvecklingen av tillgänglighetstjänster. Kravet bör också utformas med beaktande av att mediestödet kan komma att innefatta olika stödformer.

Det är av stor betydelse i sammanhanget att mediestödet utgår ifrån att alla innehålls- och spridningsformer och kombinationer av dem i princip ska kunna komma ifråga för stöd. Förutsättningarna för medierna att tillgängliggöra sitt innehåll eller delar av innehållet ser olika ut beroende på vilken slags innehålls- och spridningsform som är i fråga.

När det gäller textbaserade medier och deras plattformar finns det, enligt vad som framkommer i MTM:s underlag, etablerade standarder för att arbeta med tillgänglighet till webb-innehåll samt etablerade tekniker för tillgängliggörande av nyhetsmedier i pappersform. Tidningsföretagen kan i dag ge ut sin dagstidning som taltidning utan några egentliga

kostnader för företaget. Vidare finns det åtgärder som kan göras med begränsade insatser för att göra webbinnehåll mer tillgängligt enligt en standard som exempelvis WCAG.

Även när det gäller rörlig bild och ljud finns det, enligt vad som framkommer i detta underlag, tekniker för att tillgängliggöra innehållet. Tekniken möjliggör mer när det gäller material som förmedlas via internet än när det gäller radio och tv som sänds via traditionella plattformar. Tillgängliggörande av rörlig bild och ljud är dock resurskrävande. Myndigheten bedömer att det i och för sig skulle kunna ställas högre krav på textning än på exempelvis syntolkning eller teckenspråkstolkning. Tekniska lösningar är snabbt föränderliga och allteftersom lösningar blir effektiviserade och automatiserade kan kostnaderna för att tillgängliggöra innehåll med de olika teknikerna komma att bli lägre.

Myndigheten anser att ett tillgänglighetskrav bör vara teknikoberoende och lämna utrymme för teknisk innovation. I syfte att vara flexibel över tiden bör regleringen så långt det är möjligt och lämpligt vara teknikneutral och försiktig med att styra vilka teknikval aktörerna ska göra. Regleringen bör dock samtidigt säkerställa att allmänna nyhetsmedier bär med sig ett tillgänglighetstänk i allt sitt arbete och strävar efter att erbjuda lösningar som är så användbara, och innehåll som är så tillgängligt, som möjligt och för alla människor. Huvudsyftet bör vara att personer med funktionsnedsättning ska ha tillgång till allmänna nyhetsmedier precis som resten av befolkningen. I den mån tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning kan åstadkommas utan särlösningar bör det uppmuntras.

Kravet bör inte ställas så högt att allmänna nyhetsmedier med små resurser, som är målgrupp för mediestödet, riskerar att uteslutas från stödet. Det kan vara lämpligt att kräva mer av allmänna nyhetsmedier som är mer resursstarka och definiera kravnivån utifrån medieföretagens förutsättningar, samt att nivån kan höjas med tiden.

Viktiga aspekter är också att förutsättningarna för att erhålla stöd ska vara tydliga och förutsebara och att systemet ska vara möjligt att tillämpa och följa upp. Det får inte heller vara för svårt eller krångligt för aktörerna att söka stöd och redovisa sitt tillgänglighetsarbete.

En väg framåt skulle kunna vara att utforma ett system med förebild av de befintliga kraven på tillgänglighet till tv-sändningar och hämta inspiration i myndighetens beslut om generella skyldigheter för kommersiella tv-aktörer att främja tillgängligheten till sina tv-sändningar. Översatt till sammanhanget för ett nytt mediestöd skulle det till exempel kunna innebära att sökanden, för att kunna komma ifråga för att uppbära mediestöd, ska åta sig att främja tillgängligheten till det allmänna nyhetsmediets innehåll för personer med funktionsnedsättning och bifoga en plan för tillgänglighetsarbetet till sin ansökan om stöd samt även redovisa utfallet av arbetet efter perioden med stöd. Eftersom det här handlar om förutsättningarna för att få statligt stöd skulle det dock kunna tänkas att kraven bör ställas något högre och också successivt öka.

Slutligen vill myndigheten framhålla att ett grundkrav om att göra tjänster tillgängliga för att erhålla mediestöd bör formuleras i lag och givetvis på ett sätt som är i överensstämmelse med grundlag. Myndigheten bör kunna precisera och utveckla kravets omfattning i tillämpningsföreskrifterna.

Bilagor

A-focus rapport *Utredning avseende TV-tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning*, december 2010

A-focus rapport *Förslag på beslutsmodell för programföretags tillgänglighetstjänster*, februari 2011

Funka Nu AB:s kartläggning och analys av tillgänglighetstekniken uppläst text, dnr 16/03463

Funka Nu AB:s undersökning av tillgänglighetstekniker, dnr 17/01756

Myndighetens rapport *Tillgänglig tv*, dnr 13/00174

Myndighetens rapport *Krav på tillgänglighet till tv-sändningar för personer med funktionsnedsättning – Beslutsmodell från och med juli 2016*, dnr 15/02751